

ҚОНУНИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН

ДАР БОРАИ ЭКСПЕРТИЗАИ ДАВЛАТИИ СУДӢ

*Бо Қарори Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 18-уми майи соли 2005, № 60
(Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, соли 2005, № 5, моддаи 339)
қабул гардидааст*

*Бо Қарори Маҷлиси миллии Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 15-уми июли соли 2005, № 97
(Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, соли 2005, № 6, моддаи 418)
ҷонибдорӣ гардидааст*

(Ахбори Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, с. 2005, №7, мод. 404; с.2007, №3, мод.160; с.2012, №4, мод. 254; Қонуни ҚТ аз 27.11.2014 с., № 1144)

БОБИ 1. МУҚАРРАРОТИ УМУМӢ

Моддаи 1. Мақсади Қонуни мазкур

Қонуни мазкур асоси ҳуқуқӣ ва вазифаҳои асосии фаъолияти экспертизаи давлатии судиро дар Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян намуда, муносибатҳои ҷамъиятиро, ки ҳангоми ташкил ва гузаронидани экспертизаи давлатии судӣ ба вучуд меоянд, танзим менамояд.

Моддаи 2. Қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи экспертизаи давлатии судӣ

Қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи экспертизаи давлатии судӣ ба Конститутсияи (Сарқонуни) Ҷумҳурии Тоҷикистон асос ёфта, аз ҳамин Қонун, дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон, инчунин санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ эътирофнамудаи Ҷумҳурии Тоҷикистон иборат мебошад.

Моддаи 3. Вазифаи экспертизаи давлатии судӣ

Вазифаи экспертизаи давлатии судӣ муайян кардани ҳолатҳои мебошад, ки онҳо бо қарорҳои судҳо, мақомоти таҳқиқ ва тафтишоти пешакӣ, инчунин дархостҳои шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ ба воситаи ташкил ва гузаронидани экспертизаи давлатии судӣ бояд исбот карда шаванд.

БОБИ 2. ФАЪОЛИЯТИ ЭКСПЕРТИЗАИ ДАВЛАТИИ СУДӢ

Моддаи 4. Мафҳуми фаъолияти экспертизаи давлатии судӣ

Фаъолияти экспертизаи давлатии судӣ – фаъолиятест оид ба ташкил ва гузаронидани экспертизаи давлатии судӣ аз рӯи табиноти суд, қарорҳои судя, мақомоти таҳқиқ ва тафтишоти пешакӣ ва дархости шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ аз ҷониби муассисаҳои махсус, ки Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон таъсис додааст, бо мақсади таъмин намудани ҳуқуқ ва манфиатҳои қонунии шахс дар рафти муурофияи ҷиноятӣ, граждонӣ, *иқтисодӣ* ё маъмурӣ тавассути донишҳои махсус дар соҳаи илм, техника, санъат ё ҳунар муқаррар кардани ҳолатҳои мебошад, ки бояд исбот карда шаванд.

Моддаи 5. Принсипҳои фаъолияти экспертизаи давлатии судӣ

Фаъолияти экспертизаи давлатии судӣ ба принсипҳои қонуният, риояи ҳуқуқу озодиҳои инсон ва

шаҳрванд, мустақилияти коршиноси (эксперти) судӣ (минбаъд – коршиноси судӣ), мустақилии муассисаҳои экспертизаи давлатии судӣ, салоҳиятноқӣ, беғаразӣ, мукаммалӣ ва пуррагии экспертиза, асоснокии илмӣ воситаҳо ва тарзу усулҳои гузаронидани тадқиқот, риояи одоби касбӣ асос меёбад.

Моддаи 6. Риояи ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд ҳангоми амалӣ намудани фаъолияти экспертизаи давлатии судӣ

1. Фаъолияти экспертизаи давлатии судӣ дар ҳудуд ва шаклҳои, ки ҳамин Қонун ва қонунгузори мурофиавии Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар кардаанд, амалӣ карда мешавад.
2. Экспертизае, ки муваққатан маҳдуд кардани озодии шахс ё дахлнопазирии ўро тақозо мекунад, дар асос ва бо тартибе, ки қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар кардааст, гузаронида мешавад.
3. Шахсе, ки гумон дорад амалиёти муассисаи экспертизаи давлатии судӣ ё коршиноси судӣ боиси маҳдуд шудани ҳуқуқ ва озодиҳои ӯ гардидааст, бо тартиби муқаррарнамудаи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон шикоят карда метавонад.

Моддаи 7. Салоҳиятноқӣ, беғаразӣ, мукаммалӣ ва пуррагии экспертизаи давлатии судӣ

1. Коршиноси судӣ экспертизаро дар асоси илмӣ ва амалӣ, дар ҳудуди ихтисоси дахлдор, мукаммал ва пурра бо истифодаи комёбиҳои муосири илм ва техника мегузаронад.
2. Хулосаи коршиноси судӣ бояд ба муқаррарот ва сатҳи муосири рушди илм асос ёфта, имконият диҳад, ки он дар заминаи маълумоти мақбули умум санҷида шавад.

Моддаи 8. Объектҳои экспертиза ва таъмини нигоҳдории онҳо

1. Далелҳои шайъӣ, намунаҳо барои экспертиза, ҳуҷҷатҳо, ашё, ҳайвон, ҷасадҳо ва қисмҳои онҳо, инчунин маводи парванда, ки аз рӯи он экспертизаи давлатии судӣ гузаронида мешавад, объектҳои экспертиза буда метавонанд.
2. Экспертиза нисбати шахс низ гузаронида мешавад.
3. Объектҳои, ки хусусиятҳои одам, ҷасад, ҳайвон, ашё, мавод ё модда, ҳолати ҷои воқеа, намунаҳо барои муқоиса ва ғайраро инъикос мекунанд ва ба коршиноси судӣ барои гузаронидани экспертиза ва додани хулоса лозиманд, намунаҳои экспертиза мебошанд.
4. Ҳангоми гузаронидани экспертизаҳои давлатии судӣ он объектҳои экспертизаро, ки дар қисми якуми ҳамин модда нишон дода шудаанд, бо иҷозати мақом ё шахсе, ки экспертизаи давлатии судиро таъин кардааст, танҳо ба андозае, ки барои гузаронидани экспертиза ва додани хулоса зарур аст, осебдор ё сарф қардан мумкин аст. Иҷозати мазкур бояд дар қарор ё таъинот дар бораи таъин кардани экспертизаи давлатии судӣ ё дар дархости дахлдор мавҷуд бошад.
5. Агар экспертизаи давлатии судиро дар ҷои воқеа гузаронидан зарур бошад, ё объекти экспертизаро ба муассисаи экспертизаи давлатии судӣ интиқол додан ғайриимкон бошад, мақом ё шахсе, ки экспертизаи давлатии судиро таъин кардаанд, бояд ба коршиноси судӣ дастрасии беамониати объект ва имконпазирии экспертизаи онро таъмин намоянд.
6. *Таъмини нигоҳдории объектҳои экспертизаи давлатии судӣ бо тартиби муқаррарнамудаи мақомоти дахлдори Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки дар моддаи 9 Қонуни мазкур пешбинӣ гардидаанд, амалӣ карда мешавад. (ҚҶТ аз 16.04.12с., №804)*

Моддаи 9. Муассисаҳои экспертизаи давлатии судӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон

1. Муассисаҳои экспертизаи давлатии судӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон вобаста ба экспертизаи судӣ ва криминалистӣ дар Вазорати адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, вобаста ба экспертизаи судии тиббӣ ва судии равонпизишкӣ дар Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон, вобаста ба экспертизаи судии криминалистӣ дар Вазорати қорҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Кумитаи давлатии амнияти миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон, вобаста ба экспертизаи судии соҳаи гумрук дар Хадамоти гумруки назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, вобаста ба экспертизаи судии маводи нашъаовар дар Агентии назорати маводи нашъаовари назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва вобаста ба экспертизаи судии стандартизатсия, метрология, сертификатсия ва савдо дар Агентии стандартизатсия, метрология, сертификатсия ва нозироти савдои назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон таъсис дода мешаванд. (ҚҶТ аз 27.11.14с., №1144)

2. Фаъолияти муассисаҳои экспертизаи давлатии судиро оид ба ташкил ва гузаронидани экспертизаи давлатии судӣ ҳамин Қонун ва қонунгузори мурофиавии Ҷумҳурии Тоҷикистон танзим менамоянд.

3. Ғайр аз муассисаи экспертизаи давлатии судии равонпизишкӣ *Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон* дар дигар муассисаҳои экспертизаи давлатии судӣ ташкил кардан ва гузаронидани экспертизаи давлатии судии равонпизишкӣ мумкин нест. **(ҚҶТ аз 27.11.14с., №1144)**

4. Муассисаҳои экспертизаи давлатии судӣ ташкил ва гузаро-нидани экспертизаи давлатии судиро дар асоси муносибати ягонаи илмию методӣ ба амалияи экспертиза, омодагии касбӣ ва ихтисоси коршиносони судӣ ба амал мебароранд.

5. Муассисаҳои экспертизаи давлатии судӣ экспертизаи давлатии судиро мувофиқи соҳае мегузаронанд, ки санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои онҳо муайян кардаанд.

6. Фаъолияти экспертизаи давлатии судӣ оид ба ташкил ва гузаронидани экспертизаи давлатии судӣ барои дигар давлатҳо мувофиқи шартномаҳои байналмилалии Ҷумҳурии Тоҷикистон амалӣ карда мешавад.

Моддаи 10. Мазмуни фаъолияти экспертизаи давлатии судӣ

Мазмуни фаъолияти экспертизаи давлатии судӣ аз инҳо иборат аст:

- 1) ташкили фаъолияти муассисаҳои экспертизаи давлатии судӣ;
- 2) гузаронидани экспертизаи давлатии судӣ оид ба парвандаҳои ҷиноятӣ, граждонӣ, *оилавӣ, иқтисодӣ* ё маъмурӣ; **(ҚҶТ аз 16.04.12с., №804)**
- 3) тадқиқоти илмӣ дар соҳаи экспертизаи давлатии судӣ;
- 4) таъмини илмию методии экспертизаи давлатии судӣ;
- 5) интихоб, тайёрии касбӣ ва тақмили ихтисоси коршиносони судӣ.

Моддаи 11. Тартиби гузаронидани экспертизаи давлатии судӣ

Экспертизаи давлатии судиро бо тартиби муқаррарнамудаи ҳамин Қонун ва дигар қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон коршиноси судӣ мегузаронад.

Моддаи 12. Намудҳои экспертизаи давлатии судӣ

1. Ба намудҳои экспертизаи давлатии судӣ экспертизаи ибтидоӣ, иловагӣ, такрорӣ, комиссияӣ ва комплексӣ мансубанд.

2. Экспертизаи ибтидоӣ – экспертизаи судие мебошад, ки аввалин бор аз рӯи парванда барои ҳалли масъалаи мавриди назари суд, мақомоти таҳқиқ ва тафтишоти пешакӣ, шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ гузаронида шудааст.

3. Экспертизаи иловагӣ – экспертизаи судӣ буда, дар мавридҳои гузаронида мешавад, ки хулосаи коршиноси судӣ аз рӯи натиҷаҳои экспертизаи пештара ба таври кофӣ равшан намебошад ё коршиноси судӣ масъалаҳои дар наздаш гузошташударо пурра ҳал накардааст, ё ҳал кардани масъалаҳои иловагӣ бо экспертизаи пештара алоқаманданд, ки ба ҳамон ё дигар коршиноси судӣ супорида мешавад.

4. Экспертизаи такрорӣ – экспертизаи судӣ буда, дар мавридҳои гузаронида мешавад, ки хулосаи коршиноси судӣ аз рӯи натиҷаҳои экспертизаи давлатии судии пештара ба қадри кофӣ асоснок нест ё дурустии он боиси шакку шубҳа мегардад, ё меъёрҳои мурофиавии гузаронидани экспертизаи давлатии судӣ ҷиддан вайрон карда шудаанд, ки ба дигар коршиноси судӣ ё коршиносони судӣ супорида мешавад.

5. Экспертизаи комиссияӣ - экспертизаи судиест, ки комиссияи коршиносони судии як ихтисос мегузаронанд.

6. Экспертизаи комплексӣ - экспертизаи судиест, ки комиссияи коршиносони судии ихтисосҳои гуногун дар мавридҳои мегузаронанд, ки агар барои муқаррар кардани ҳолатҳои барои парванда аҳамиятнок тадқиқот дар асоси соҳаҳои мухталифи донишҳо зарур бошад.

Моддаи 13. Таъмини илмию методии фаъолияти экспертизаи давлатии судӣ

1. Ташкили таъмини илмию методии фаъолияти экспертизаи давлатии судӣ ба зиммаи вазоратҳо ва идораҳои гузошта мешавад, ки ба системаи онҳо муассисаҳои махсусгардонидашуда ва хадамоти идоравии экспертизаи давлатии судӣ дохил мешаванд.

2. Масъалаҳои муҳимтарини рушди экспертизаи давлатии судии дорои хусусияти байниидоравиро Шӯрои Ҳамоҳангсозӣ оид ба масъалаҳои экспертизаи давлатии судии назди Вазорати адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон баррасӣ ва амалӣ менамояд, ки Низомномаи онро Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ мекунад.

БОБИ 3. **ВАЗЪИ ҲУҚУҚИИ РОҲБАРИ МУАССИСАИ** **ЭКСПЕРТИЗАИ ДАВЛАТИИ СУДӢ ВА ҚОРШИНОСИ СУДӢ**

Моддаи 14. Ҳуқуқҳои роҳбари муассисаи экспертизаи давлатии судӣ

1. Роҳбари муассисаи экспертизаи давлатии судӣ ҳуқуқ дорад:

1) қарор ё таъинот, инчунин дархостро дар бораи таъин кардани экспертизаи давлатии судӣ, объектҳои таҳқиқ ва маводи парвандаро, ки барои гузаронидани он пешниҳод шудаанд, иҷро накарда баргардонад, агар дар ин муассиса қоршиноси ихтисоси мушаххас, асоси моддию техникаи зарурӣ ё шароити махсуси гузаронидани экспертиза мавҷуд набояд;

2) ба мақом ё шахсе, ки экспертизаи давлатии судиро таъин кардааст дар бораи ба ҳайати комиссияи қоршиносон дохил намудани шахсонеро дархост намояд, ки дар ин муассиса қор намекунад, агар донишҳои махсуси онҳо барои додани ҳулоса зарур бошанд;

3) гузаронидани экспертизаи давлатии судиро бо иштироки дигар муассисаҳои махсус, ки дар қарор ё таъинот дар бораи таъин кардани экспертизаи давлатии судӣ нишон дода шудаанд, ташкил намояд.

2. Роҳбари муассисаи экспертизаи давлатии судӣ ҳуқуқ надорад:

1) ба қарор ё таъинот, инчунин дархост дар бораи таъин кардани экспертизаи давлатии судӣ объектҳои экспертиза ва маводи парвандаро, ки барои гузаронидани экспертизаи давлатии судӣ заруранд, талаб намояд;

2) мустақилона, ба мувофиқаи мақом ё шахсе, ки экспертизаи давлатии судиро таъин кардааст, ба гузаронидани экспертиза шахсонеро ҷалб намояд, ки онҳо дар ин муассиса қор намекунад;

3) ба қоршинос чунин дастур диҳад, ки ҷараёни экспертизаро пешақӣ ҳал кунад ва мазмуни ҳулосаро оид ба экспертизаи давлатии судии мушаххас муайян намояд.

3. Роҳбари муассисаи экспертизаи давлатии судӣ ҳақ дорад аз мақом ё шахсе, ки экспертизаи давлатии судиро таъин кардааст, ҷуброни хароҷотеро талаб намояд, ки бо амалҳои зерин алоқаманд мебошад:

1) подоши нигоҳдошти объектҳои экспертиза, ки барои экспертизаи давлатии судӣ пешниҳод шудаанд;

2) ҳамлу нақли объектҳо баъд аз экспертизаи онҳо;

3) нигоҳ доштани объектҳои экспертиза дар муассисаҳои экспертизаи давлатии судӣ баъди анҷоми экспертизаи давлатии судӣ ва нигоҳ доштани онҳо зиёда аз мӯҳлатҳои муқарраркардаи санадҳои меъёрии муассисаҳои экспертизаи давлатии судӣ;

4) барҳам додани оқибатҳои тарқиш, сӯхтор ва дигар ҳолатҳои фавқулодда, ки дар натиҷаи ба ин муассиса овардани объектҳои дорои хавфи зиёд сар задааст, агар мақом ё шахсе, ки экспертизаи давлатии судиро таъин кардааст, дар бораи қоидаҳои махсуси муомила бо объектҳои мазкур хабар набошад ё онҳо ба таври бояду шояд бастабандӣ нашуда бошанд.

Моддаи 15. Вазифаҳои роҳбари муассисаи экспертизаи давлатии судӣ

1. Роҳбари муассисаи экспертизаи давлатии судӣ вазифадор аст:

1) дар баробари гирифтани қарор ё таъинот, инчунин дархост дар бораи таъин кардани экспертизаи давлатии судӣ гузаронидани экспертизаро ба қоршиноси судӣ ё комиссияи қоршиносони судии мушаххас, аз ҷумлаи қоршиносони ҳамин муассиса супорад, ки доир ба саволҳои гузошташуда донишҳои махсусдоранд;

2) ба қоршиноси судӣ ё комиссияи қоршиносони судӣ ҳангоми ба вазифа таъин шудан ҳуқуқ ва вазифаҳои онро фаҳмонда диҳад;

3) қоршиноси судиро дар бораи ҷавобгарии ҷиноятӣ барои дидаю доништа додани ҳулосаи бардурӯғ, саркашӣ ё даст кашидан аз додани ҳулоса огоҳ намояд ва аз ӯ забонхати дахлдор гирад, ки он яққоя бо ҳулосаи қоршинос ба мақом ё шахсе, ки экспертизаи давлатии судиро таъин кардааст, фиристода мешавад;

4) мўҳлати гузаронидани экспертизаи давлатии судиро бо тар-тиби муқарраркардаи қонунгузории мурофиавии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян намояд ва риояи онро назорат кунад;

5) назорати пуррагӣ ва босифати экспертизаи давлатии судии гузаронидаро, бо риояи принсипи мустақилияти қоршиноси судӣ, таъмин намояд;

6) баъди анҷоми экспертиза хулосаи қоршиноси судӣ, объектҳои экспертиза ва маводи парвандаро ба мақом ё шахсе, ки экспертизаи давлатии судиро таъин ё дархост кардааст, равон намояд.

7) иштироқи қоршиноси судиро дар маҷлиси судӣ, амалиётҳои судӣ ва тафтишотӣ таъмин намояд.

2. Роҳбари муассисаи экспертизаи давлатии судӣ барои гузарони-дани экспертизаи давлатии судӣ вазифадор аст мавҷудияти таҷҳизот, асбоб, мавод ва воситаҳои таъминоти иттилоотӣ, риояи қоидаҳои техникаи бехатарӣ ва санитарии истехсолӣ, нигоҳ доштани объектҳои экспертиза ва маводи парвандаро таъмин намояд.

3. Роҳбари муассисаи экспертизаи давлатии судӣ барои вайрон кардани муқаррароти ҳамин Қонун ва иҷро накардани вазифаҳои дар қисмҳои яқум ва дуҷуми ҳамин модда нишондодашуда мувофиқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгар мебошад.

Моддаи 16. Қоршиноси судӣ

Қоршиноси судӣ қорманди муассисаи экспертизаи давлатии судӣ мебошад, ки экспертизаи давлатии судиро бо тартиби иҷрои вазифаҳои хидмати худ мегузаронад.

Моддаи 17. Талаботи касбӣ ва таҳассусӣ ба қоршиноси судӣ

1. Вазифаи қоршиноси судиро дар муассисаҳои экспертизаи давлатии судӣ шахсе ишғол карда метавонад, ки таҳсилоти олӣ ё махсус дошта бошад ва тайёрии минбаъдаро аз рӯи ихтисоси мушаххаси қоршиносӣ бо тартиби дар муассисаи экспертизаи давлатии судии муқарраршуда гузашта бошад.

2. Дараҷаи тайёрии касбии қоршиноси судӣ ва ба ӯ додани ҳуқуқи мустақилона гузаронидани экспертизаи давлатии судиро комиссияи таҳассусӣ муайян мекунад, ки онро роҳбари вазорат ё идорае, ки муассисаи экспертизаи давлатии судӣ ба сохтори он дохил мешавад, таъсис додааст.

Моддаи 18. Ҳуқуқҳои қоршиноси судӣ

1. Қоршиноси судӣ ҳуқуқ дорад:

1) объектҳо, аз ҷумла намунаҳоеро барои экспертиза гирад, ки ҳангоми додани хулоса заруранд;

2) дар бораи додани объектҳои экспертиза ва маводи парванда, ки барои додани хулоса заруранд, дархост диҳад;

3) бо иҷозати мақоме (шахсе), ки мурофиаи ҷиноятӣ, граждани, **иқтисодӣ** ё маъмуриро мебарад, бо маводи парванда, ки ба мавзӯи экспертиза мансуб аст, шинос шавад, маълумотеро, ки барои додани хулоса зарур аст, навишта гирад ё нусхабардорӣ намояд;

4) барои гузаронидани экспертизаи давлатии судӣ ҷалб намудани дигар қоршиносон ва мутахассисонро дархост намояд;

5) бо иҷозати мақоме (шахсе), ки мурофиаи ҷиноятӣ, граждани, **иқтисодӣ** ё маъмуриро мебарад, дар гузаронидани амалиётҳои мурофиавӣ иштирок намояд ва ба иштирокчиёни онҳо вобаста ба мавзӯи экспертизаи давлатии судӣ савол диҳад;

6) бо мувофиқаи мақоме (шахсе), ки экспертизаро таъин кар-дааст, оид ба масъалаҳои дар наздаш гузошташуда, инчунин дигар ҳолатҳое, ки бо ташаббуси қоршиноси судӣ дар ҳудуди салоҳияти вай муқаррар карда шудааст, хулоса диҳад;

7) диққати мақомоти таҳқиқ ва тафтишоти пешакӣ, суд ва дигар иштирокчиёни мурофиаро ба ҳолатҳое, ки бо мавзӯи экспертиза, аз ҷумла бо ташаққули саволҳои барои қоршиноси судӣ алоқаманд, ҷалб намояд;

8) бо протоколи амалиёти мурофиавӣ, ки дар он иштирок кардааст, инчунин бо қисми дахлдори протоколи маҷлиси суд шинос шавад ва дар хусуси пуррагӣ ва дурустии дар протокол дохил кардани амалиётҳои ӯ эродҳое баён намояд, ки онҳо бояд ба протокол дохил карда шаванд;

9) товони хароҷотеро, ки ҳангоми истехсолот аз рӯи парванда ба вучуд омадааст ва товони зарареро гирад, ки бо амалиётҳои ғайриқонунии мақоме (шахсе), ки мурофиаи ҷиноятӣ, граждани, **иқтисодӣ** ё маъмуриро мебарад, расонида шудаанд;

10) аз гузаронидани экспертизаи давлатии судӣ даст кашад, агар:

- тартиби мурофиавии таъин кардани экспертизаи давлатии судӣ вайрон карда шуда бошад, агар ин ҳолат гузаронидани экспертизаи давлатии судиро мушкил гардонад ё гузаронидани онро ғайриимкон гардонад;

- объектҳои экспертиза ва маводи парванда барои додани хулоса корношоям ё нокифоя бошанд ва ба коршиноси судӣ дар пурра кардани онҳо рад карда шуда бошад;

- шароит, воситаҳои методӣ ва таҷҳизоте, ки барои гузаронидани экспертиза ва додани хулоса заруранд, мавҷуд набошад;

- барои ҳаёт ва саломатии коршиноси судӣ хатари воқеӣ мавҷуд бошад.

2. Коршиноси судӣ ҳуқуқ надорад:

1) супоришро дар бораи гузаронидани экспертизаи давлатии судӣ, ба истиснои роҳбари муассисаи экспертизаи давлатии судӣ, бевосита аз ягон мақом ё шахс гирад;

2) бо иштирокчиёни мурофиа оид ба масъалаҳое, ки бо гузаронидани экспертизаи давлатии судӣ алоқаманд мебошанд, алоқаю робитаи шахсӣ ба роҳ монад, агар асос бошад, ки коршиноси судӣ ба натиҷаи кор манфиатдор аст;

3) барои гузаронидани экспертизаи давлатии судӣ мустақилона мавод чамъ намояд;

4) ба истиснои шахс ё мақоме, ки экспертизаи давлатии судиро таъин кардааст, ба ягон кас дар бораи натиҷаҳои экспертизаи давлатии судӣ хабар диҳад;

5) объектҳои экспертизаро нобуд кунад ё хусусиятҳои онҳоро бе иҷозати мақом ё шахсе, ки экспертизаи давлатии судиро таъин кардааст, тағйир диҳад.

Моддаи 19. Вазифаҳои коршиноси судӣ

Коршиноси судӣ вазифадор аст:

1) экспертизаи пурра гузаронад ва оид ба масъалаҳои дар назди ӯ гузоштаи мақоме (шахсе), ки ӯро қонунгузори Чумхурии Тоҷикистон ваколатдор кардааст, хулосаи хаттии илман асоснок ва холисона диҳад;

2) аз додани хулоса даст кашад, агар масъалаҳои гузошташуда берун аз доираи донишҳои махсуси ӯ бошанд;

3) ҳангоми интихоби тарзу усули экспертиза талаботи ҳаддалимкон беосеб нигоҳ доштани объектҳои экспертизашавандаро ба назар гирад;

4) ба мақоме (шахсе), ки мурофиаи ҷиноятӣ, гражданий, **иқтисодӣ** ё маъмуриро мебарад харочотнома ва ҳисоботи хароҷоти суратгирифтаро пешниҳод намояд;

5) бо даъвати мақоме (шахсе), ки мурофиаи ҷиноятӣ, гражданий, **иқтисодӣ** ё маъмуриро мебарад, барои ба иштирокчиёни мурофиа нишон додани хулоса ҳозир шавад, ба саволҳои онҳо посух диҳад, инчунин мазмуни хулосаро фаҳмонда диҳад;

6) ба мақоме (шахсе), ки мурофиаи ҷиноятӣ, гражданий, **иқтисодӣ** ё маъмуриро мебарад, ҳуҷҷатҳои тасдиқкунандаи таҳассуси худро нишон диҳад;

7) бо талаби мақоме (шахсе), ки мурофиаи ҷиноятӣ, гражданий, **иқтисодӣ** ё маъмуриро мебарад, инчунин бо талаби тарафҳои иштироккунандаи маҷлиси судӣ, дар бораи таҷрибаи касбӣ ва муносибати худ бо иштирокчиёни мурофиа маълумот диҳад, дар сурате ки агар ӯ бо шахсони мазкур ягон муносибат дошта бошад, аз гузаронидани экспертиза ва додани хулоса даст кашад;

8) маълумотро дар бораи амалиёти тафтишотии бо иштироки ӯ гузаронидашуда ва ҳолатҳои дар ин маврид ошкор гардида, маълумоти маҷлиси пӯшидаи судӣ, инчунин маълумоти ба ӯ маълумшудаи ҳолатҳоеро, ки ба дахлнопазирии ҳаёти шахсӣ, сирри давлатӣ, тиҷоратӣ ё дигар сирри бо қонун ҳифзшаванда дохил мешавад, ошкор накунад.

Моддаи 20. Кафолатҳои мустақилияти коршиноси судӣ ва дурустии хулосаи ӯ

1. Коршиноси судӣ ҳангоми гузаронидани фаъолияти экспер-тизаи давлатии судӣ мустақил аст ва наметавонад аз мақом ё шахсе, ки экспертизаи давлатии судиро таъин кардааст, ба тарафҳо ва дигар шахсони ба натиҷаи кор манфиатдор ягон вобастагӣ дошта бошад.

2. Мустақилияти коршиноси судӣ ва дурустии хулосаи ӯ таъмин мегардад:

1) бо тартиби таъин кардани экспертизаи давлатии судӣ, ки қонунгузори мурофиавии ҷиноятӣ, қонунгузори мурофиавии гражданий, қонунгузори мурофиавии **иқтисодӣ** ва қонунгузорӣ дар бораи ҳуқуқвайронкунии маъмурии Чумхурии Тоҷикистон пешбинӣ кардаанд;

- 2) бо тартиби мурофиавӣ таъин кардани коршиноси судӣ;
 - 3) бо мавҷудияти муассисаҳои экспертизаи давлатии судӣ, ки аз суд, мақомоти таҳқиқ ва тафтишоти пешакӣ вобастагӣ надоранд;
 - 4) бо фароҳам овардани шароити моддию техникӣ барои фаъолияти коршиноси судӣ;
 - 5) бо пешбинӣ намудани ҷавобгарии ҷиноии коршиноси судӣ барои дидаю дониста додани хулосаи бардурӯғ ва бе сабабҳои узрнок саркашӣ кардан ё даст кашидан аз додани хулоса;
 - 6) бо имконпазирии таъини экспертизаи давлатии судии иловагӣ, такрорӣ, комиссиявӣ ва комплексӣ;
 - 7) бо ҳозир будани иштирокчиёни мурофиа дар мавридҳои пешбиникардаи қонунгузорӣ ҳангоми гузаронидани экспертизаи давлатии судӣ;
 - 8) бо бавҷуд овардани низоми интиҳоб, тайёрии касбӣ, такмили ихтисоси коршиноси судӣ.
3. Аз тарафи судҳо, судяҳо, мақомоти таҳқиқ ва тафтишоти пешакӣ, муфаттишон ва прокурорҳо, инчунин дигар мақомоти давлатӣ, шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ, роҳбари муассисаи экспертизаи давлатии судӣ бо мақсади гирифтани хулоса ба нафъи яке аз иштирокчиёни мурофиа ё ба манфиати дигар шахсон ба фаъолияти коршинос даҳлат кардан мумкин нест.
4. Шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ, ки ба фаъолияти коршиноси судӣ даҳлат мекунад, мувофиқи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҷавобгарӣ кашида мешаванд.

БОБИ 4.

ГУЗАРОНИДАНИ ЭКСПЕРТИЗАИ ДАВЛАТИИ СУДӢ

Моддаи 21. Асосҳои гузаронидани экспертизаи давлатии судӣ

1. Асосҳои гузаронидани экспертизаи давлатии судӣ таъиноти суд, қарорҳои судя, шахси таҳқиқкунанда, муфаттиш ё прокурор, инчунин дархости шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ буда, аз рӯзи ворид гардидани қарор ё дархости даҳлдор таъиншуда ҳисоб карда мешавад.

2. Дар қарор ё таъинот дар бораи таъин кардани экспертизаи давлатии судӣ бояд санаи таъин кардани экспертизаи давлатии судӣ, ном, насаб, вазифаи шахс ё номи мақома, ки экспертизаро таъин кардааст, номи муассисаи экспертизаи судие, ки ба он экспертизаи давлатии судӣ супорида мешавад, асосҳои таъин кардани экспертиза нишон дода шуда, саволҳои дар назди коршиноси судӣ гузошташуда, рӯйхати ашё ва маводе, ки ба ӯ барои экспертиза дода шудаанд, оварда шаванд; дар мавридҳои зарурӣ шартҳои махсуси сару қор бо объектҳои экспертиза, инчунин дигар ҳолатҳои пешбиникардаи қонунгузориҳои мурофиавӣ шарҳу эзоҳ дода мешаванд.

3. Мақом ё шахсе, ки экспертизаи давлатии судиро таъин кардааст, объектҳои экспертиза ва маводи парвандаро, ки барои гузаронидани экспертиза ва додани хулосаи коршиноси судӣ заруранд, медиҳад.

4. Мақом ё шахсе, ки экспертизаи давлатии судиро таъин кардааст, барои экспертиза намунаҳоро мегирад ва онҳоро бо тартиби муқарраркардаи қонунгузориҳои мурофиавии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба парванда ҳамроҳ мекунад. Дар мавридҳои зарурӣ намунаҳо бо иштироки коршиноси судӣ, ки ба вай гузаронидани экспертизаи давлатии судӣ супорида шудааст ё мутахассис гирифта мешаванд.

5. Дар сурате, ки агар гирифтани намунаҳо як қисми экспертиза буда, аз тарафи коршиноси судӣ бо истифодаи объектҳои барои экспертизаи давлатии судӣ пешниҳодшуда ба ҷо оварда шавад, намунаҳо баъд аз тамом шудани экспертизаи давлатии судӣ ба мақом ё шахсе, ки экспертизаи давлатии судиро таъин кардааст, фиристонида мешаванд ё як вақти муайян дар муассисаи экспертизаи давлатии судӣ нигоҳ дошта мешаванд.

6. Экспертизаи давлатии судӣ метавонад бо дархости шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ ё намояндагони онҳо барои муқаррар кардани ҳолатҳое гузаронида шавад, ки ба ақидаи шахсони мазкур, барои ҳифзи манфиатҳои онҳо истифода шуда метавонанд. Дархости шахсони мазкур дар бораи гузаронидани экспертиза бояд маълумотеро дар бар гирад, ки дар қисми дуюми ҳамин модда нишон дода шудаанд.

7. Хусусиятҳои гузаронидани экспертизаи давлатии судии шахси воқеиро боби 5 ҳамин Қонун муайян мекунад.

Моддаи 22. Маҳдудиятҳо ҳангоми ташкил ва гузаронидани экспертизаи давлатии судӣ

1. Ба муассисаи экспертизаи давлатии судӣ гузаронидани экспертизаи давлатии судӣ супорида намешавад ва дар мавридҳое, ки гузаронидани экспертизаи давлатии судии мазкур оғоз карда шудааст, он феврал қатъ карда мешавад, агар ҳолатҳои тасдиқкунандаи ба натиҷаи қор манфиатдор будани роҳбари

ҳамин муассиса муқаррар карда шавад.

2. Коршиноси судӣ дар сурати мавҷуд будани асосҳои пешбиникардаи қонунгузори мурофиавии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз иштирок дар гузаронидани экспертизаи давлатии судӣ бояд рад карда шавад, агар экспертиза ба ӯ супорида шуда бошад, вазифадор аст гузаронидани онро фавран қатъ намояд.

3. Экспертизаи давлатии судӣ иҷронашуда ҳисобида мешавад ва хулосаи коршинос ба сифати исбот истифода карда намешавад, агар экспертизаи давлатии судӣ бо вайронкунии талаботи пешбиникардаи қисмҳои якум ва дуюми ҳамин модда ташкил ва гузаронида шуда бошад. Дар ин маврид масъалаи таъин кардани экспертизаи давлатии судии такрорӣ ҳал карда мешавад.

4. Дар гузаронидани экспертизаи давлатии судии шахси воқеӣ духтуре, ки то таъин кардани экспертиза ба шахси номбаршуда ёрии тиббӣ расонидааст, иштирок карда наметавонад.

Моддаи 23. Экспертизаи давлатии судии иловагӣ ва такрорӣ

1. Экспертизаи давлатии судии иловагӣ дар сурате таъин карда мешавад, ки агар хулосаҳои коршиноси судӣ зери шубҳа гузошта нашаванд, вале онҳоро чун хулосаҳои басо равшан ё комил ҳисобидан мумкин набошад ё аз сабаби нопуррагии экспертиза саволҳои наवे пайдо шаванд, ки барои муқаррар кардани ҳақиқат аҳамият дошта бошанд. Экспертизаи давлатии судии иловагӣ ба шахсе, ки экспертизаи асосиро гузаронидааст ё ба дигар коршиноси судӣ супорида мешавад.

2. Экспертизаи давлатии судии такрорӣ дар сурате таъин карда мешавад, ки агар хулосаи коршиноси судӣ асоснок набошад ё дар дурустӣ, аниқӣ ва асоснокии хулосаи ӯ шубҳа ба вучуд омада бошад, инчунин экспертизаи такрорӣ ҳангоми ошкор кардани зиддияти байни хулосаҳои якҷанд коршиноси судӣ гузаронида мешавад. Экспертизаи давлатии судии такрорӣ ба дигар коршиноси судӣ ё гурӯҳи дигари коршиносони судӣ супорида мешавад.

3. Агар натиҷаҳои экспертизаи давлатии судии ибтидоӣ ва такрорӣ ба ҳам мувофиқат накунанд, коршиноси судие, ки экспертизаи такрориро гузаронидааст, вазифадор аст, ки дар хулосаи худ сабабҳои ин ихтилофро нишон диҳад.

4. Дар сурате таъин кардани экспертизаи давлатии судии иловагӣ ва такрорӣ асосҳои таъин кардани онҳо нишон дода мешаванд. Дар вақти таъин кардани экспертизаи давлатии судии такрорӣ хулосае, ки баъди тамом шудани экспертизаи давлатии судии ибтидоӣ тартиб дода шудааст, ё санад дар бораи имконнопазирии додани хулоса, инчунин тамоми маводи иловагӣ, ки дар ихтиёри шахс ё мақоми экспертизаи давлатии судии навро таъинкарда мавҷуд аст, пешниҳод карда мешаванд.

Моддаи 24. Экспертизаи давлатии судии комиссияӣ

1. Экспертизаи давлатии судии комиссияӣ метавонад аз тарафи комиссияе, ки мутахассисони салоҳиятдори ҳамон як соҳаро дар бар мегиранд, гузаронида шавад.

2. Хусусияти комиссиявӣ экспертизаи давлатии судиро мақом ё шахсе, ки экспертизаи давлатии судиро таъин кардааст, ё роҳбари муассисаи экспертизаи давлатии судӣ муайян менамояд.

3. Комиссияи коршиносони судӣ бо назардошти зарурат барои ҳал кардани масъалаҳои дар наздаш гузошташуда, мақсад, пайдарҳамӣ ва ҳаҷми экспертизаи дарпешистодаро мувофиқа мекунад.

4. Ҳангоми гузаронидани экспертизаи давлатии судии комиссияӣ, ҳар яке аз коршиносони судӣ экспертизаро дар ҳаҷми пурра мегузаронад ва онҳо натиҷаҳои ба даст овардашударо якҷоя таҳлил мекунанд.

5. Коршиносони судӣ ба як фикру ақидаи умумӣ омада, хулосаи якҷоя ё маълумотномаро дар бораи имконнопазирии додани хулоса таҳия карда, имзо мекунанд. Дар сурате байни коршиносони судӣ ба вучуд омадани ихтилофот, ҳар яке аз онҳо аз рӯи масъалаҳое, ки боиси ихтилофот гардидаанд, хулосаи алоҳида медиҳанд.

Моддаи 25. Экспертизаи давлатии судии комплексӣ

1. Экспертизаи давлатии судии комплексӣ – экспертизаи давлатии судие, ки онро комиссияи коршиносони судии дорои ихтисосҳои мухталиф дар сурате мегузаронад, ки агар барои муқаррар намудани ҳолате, ки барои парванда аҳамият дорад, гузаронидани экспертиза дар асоси донишҳои соҳаҳои гуногун зарур бошад.

2. Ҳангоми гузаронидани экспертизаи давлатии судии комплексӣ ҳар яке аз коршиносони судӣ экспертизаро дар доираи салоҳияти худ мегузаронад ва дар ифодаи посухҳо танҳо дар соҳаи фаъолияти ӯ,

ки донишҳои махсусро тақозо мекунад, иштирок менамоянд.

3. Дар хулосаи коршиносони судӣ, ки дар гузаронидани экспертизаи давлатии судии комплексӣ иштирок мекунад, нишон дода мешавад, ки ҳар як коршиноси судӣ кадом экспертизаро ва дар кадом ҳаҷм гузаронидааст, ӯ кадом ҳолатҳоро муайян кардааст ва ба кадом хулоса омадааст. Ҳар як коршиноси судӣ, ки дар гузаронидани экспертизаи давлатии судии комплексӣ иштирок мекунад, он қисми хулосаро имзо менамояд, ки дар он тавсифи экспертизаи гузаронидаи ӯ мавҷуд аст ва барои он ҷавобгар мебошад. (ҚҶТ аз 27.11.14с., №1144)

4. Хулосаи умумиро коршиносони судие мебароранд, ки дар арзёбии натиҷаҳои ҳосилшуда ва ифодаи ҳамин хулоса салоҳиятноқанд. Агар асоси хулосаи умумӣ далелҳои бешанд, ки онҳоро як ё якчанд коршиноси судӣ муқаррар кардаанд, он бояд дар хулоса нишон дода шавад. Дар сурати пайдо шудани ихтилофи назар байни коршиносони судӣ, ҳар яке аз онҳо мувофиқи қисми 2 ҳамин модда хулосаи алоҳида медиҳад.

5. Ташкили экспертизаи давлатии судии комплексӣ ба зиммаи роҳбари муассисаи экспертизаи давлатии судӣ гузошта мешавад.

Моддаи 26. Ҳозир будани иштирокчиёни мурофиа ҳангоми гузаронидани экспертизаи давлатии судӣ дар муассисаи экспертизаи давлатии судӣ

1. Ҳангоми гузаронидани экспертизаи давлатии судӣ он иштирокчиёни мурофиа ҳозир буда метавонанд, ки ба онҳо қонунгузори мурофиавии Ҷумҳурии Тоҷикистон ин ҳуқуқро додааст.

2. Иштирокчиёни мурофиа, ки дар гузаронидани экспертизаи давлатии судӣ ҳозир мебошанд, ҳақ надоранд ба ҷараёни экспертиза даҳлат кунанд, вале метавонанд шарҳу эзоҳҳо ва ба коршиноси судӣ саволҳои ба мавзӯи экспертизаи давлатии судӣ дахлдоштаро диҳанд.

3. Ҳангоми аз тарафи коршиноси судӣ тартиб додани хулоса, инчунин дар давраи маҷлиси машваратии коршиносони судӣ ва тавсияи хулосаҳо, агар экспертизаи давлатии судиро комиссияи коршиносони судӣ гузаронад, ҳозир будани иштирокчиёни мурофиа мумкин нест.

4. Агар иштирокчии мурофиа, ки дар гузаронидани экспертизаи давлатии судӣ иштирок дошт, ба коршиноси судӣ ҳалал расонад, коршиноси судӣ ҳақ дорад экспертизаро боздорад ва аз мақом ё шахсе, ки экспертизаи давлатии судиро таъин кардааст, бекор кардани иҷозати дар экспертизаи давлатии судӣ ҳозир будани ин иштирокчии мурофиа дархост намояд.

5. Хусусиятҳои ҳозир будани иштирокчии мурофиа дар гузаронидани экспертизаи давлатии судии шахси воқеӣ боби 5 ҳамин Қонуни муайян менамояд.

Моддаи 27. Мӯҳлатҳои гузаронидани экспертизаи давлатии судӣ

Мӯҳлатҳои гузаронидани экспертизаи давлатии судиро дар муассисаи экспертизаи давлатии судӣ дастурамалҳо дар бораи ташкил ва гузаронидани экспертизаи давлатии судӣ, ки вазорату идораҳои дар қисми якуми моддаи 9 Қонуни мазкур номбаршуда қабул менамоянд, муайян мекунад.

Моддаи 28. Хулосаи коршиноси судӣ ё комиссияи коршиносони судӣ ва санад дар бораи имконнопазирии додани хулоса

1. Дар асоси экспертизаи гузаронидашуда, бо назардошти натиҷаҳои он ва мувофиқи донишҳои махсус коршиноси судӣ аз номи худ (комиссия аз номи коршиносони судӣ) хулосаи хаттӣ медиҳад ва барои хулосаи додашуда шахсан ҷавобгар мебошад. Хулосаро коршиноси (коршиносони) судӣ имзо мекунад ва он бо мӯҳри муассисаи экспертизаи давлатии судӣ тасдиқ карда мешавад.

2. Дар хулосаи коршиноси судӣ ё комиссияи коршиносони судӣ бояд нишон дода шавад:

1) вақт ва ҷои гузаронидани экспертизаи давлатии судӣ;

2) асосҳои гузаронидани экспертизаи давлатии судӣ;

3) маълумот дар бораи мақом ё шахсе, ки экспертизаи давлатии судиро таъин кардааст;

4) маълумот дар бораи муассисаи давлатии судӣ, дар бораи коршиноси судӣ (насаб, ном, номи падар, таҳсилот, ихтисос, собиқаи кор аз рӯи ихтисос, унвони илмӣ, рутба, вазифаи ишғолнамуда), ки ба он гузаронидани экспертизаи давлатии судӣ супорида шудааст;

5) мувофиқи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон огоҳ кардани коршиноси судӣ дар бораи ҷавобгариҳои ҷиноятӣ барои дидаю доништа додани хулосаи бардурӯғ, саркашӣ ё рад кардан аз додани хулоса;

- 6) саволхое, ки дар назди коршиноси судӣ ё комиссияи коршиносони судӣ гузошта шудаанд;
 - 7) объектҳои экспертиза ва маводи парванда, ки ба коршиноси судӣ барои гузаронидани экспертизаи давлатии судӣ пешниҳод карда шудаанд;
 - 8) маълумот дар бораи иштирокчиёни мурофия, ки ҳангоми гузаронидани экспертизаи давлатии судӣ ҳозир мебошанд;
 - 9) мазмун ва натиҷаҳои экспертиза, асосноксозӣ ва ифодаи хулосаҳо оид ба саволҳои гузошташуда.
3. Маводе, ки хулосаи коршиноси судӣ ё комиссияи коршино-сони судиро шарҳ медиҳад, ба хулоса замима карда мешавад ва қисми таркибии он мебошад. Ҳуҷҷатҳои, ки ҷараён, шароит ва натиҷаҳои экспертизаро нишон медиҳанд, дар муассисаи экспертизаи давлатии судӣ маҳфуз дошта мешаванд. Бо талаби мақом ё шахсе, ки экспертизаи давлатии судиро таъин кардааст, ҳуҷҷатҳои зикршуда барои ҳамроҳ кардан ба парванда дода мешаванд. Агар то оғози экспертиза коршиноси судӣ боварӣ ҳосил кунад, ки саволҳои гузошташуда аз доираи донишҳои махсуси ӯ берун мебароянд ва комёбиҳои илм, техника, таҷрибаи амалӣ имкон намедиҳанд, ки ба ин саволҳо посух дода шавад, ё маълумоти ибтидоии мавҷуда барои додани хулосаи экспертизаи давлатии судӣ кофӣ нестанд ё корношоям мебошанд, ӯ дар бораи имконнопазирии додани хулоса санад тартиб медиҳад.
4. Хулосаи коршиноси судӣ ё санад дар бораи имконнопазирии додани хулоса аз тарафи роҳбари муассисаи экспертизаи давлатии судӣ ба шахс ё мақоме, ки экспертизаи давлатии судиро таъин кардааст, фиристода мешавад.

Моддаи 29. Арзёбии хулосаи коршиноси судӣ

Хулосаи коршиноси судӣ мувофиқи қонунгузории мурофиявии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо назардошти дақиқӣ, беғаразӣ ва пуррагии экспертизаи гузаронидашуда, инчунин самарабахшӣ ва бунёдии усулҳои истифодашудаи экспертиза арзёбӣ карда мешавад. Хулосаи коршиноси судӣ барои суд, прокурор, муфаттиш ё шахсе, ки таҳқиқ мебарад, хатмӣ намебошад, вале бо хулосаи розӣ набудани онҳо бояд асоснок карда шавад.

БОБИ 5. ХУСУСИЯТҲОИ ГУЗАРОНИДАНИ ЭКСПЕРТИЗАИ ДАВЛАТИИ СУДИИ ШАХСИ ВОҚЕӢ

Моддаи 30. Гузаронидани экспертизаи давлатии судии шахси воқеӣ

1. Экспертизаи давлатии судии шахси воқеӣ дар сурати мавҷуд будани шароите, ки барои гузаронидани экспертизаи дахлдор зарур аст, инчунин дар сурати таъмини риояи ҳуқуқ ва манфиатҳои қонунии шахсоне, ки мавриди экспертиза қарор мегиранд, гузаронида мешавад.
2. Экспертизаи давлатии судии шахси воқеӣ бо тартиби муқарраркардаи қонунгузории мурофиявии Ҷумҳурии Тоҷикистон гузаронида мешавад.

Моддаи 31. Шароит ва ҷои гузаронидани экспертизаи давлатии судии шахси воқеӣ

1. Экспертизаи давлатии судии шахси воқеӣ дар муассисаи тиббӣ ё дигар муассисаи экспертизаи давлатии судӣ, инчунин дар ҷои дигаре гузаронида шуда метавонад, ки дар он ҷо шароитҳои, ки барои гузаронидани экспертизаи дахлдор ва таъмини ҳуқуқ ва манфиатҳои қонунии шахсе, ки нисбати ӯ экспертиза гузаронида мешавад, мавҷуданд.
2. Агар ҳангоми гузаронидани экспертизаи давлатии судии шахси воқеӣ зарурати хобондани шахс дар беморхона ба миён ояд, онро бо тартиби пешбиникардаи моддаҳои 32-35 ҳамин Қонун ва талаботи қонунгузории мурофиявии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар беморхона ҷойгир кардан мумкин аст.
3. Ба муассисаи тиббӣ ё дигар муассисаи бурдани шахсоро, ки ба экспертизаи давлатии судӣ ба таври маҷбурӣ равона карда шудааст, мақом ё шахсе таъмин мекунад, ки экспертизаи давлатии судиро таъин кардааст.

Моддаи 32. Ихтиёрӣ ва маҷбурӣ гузаронидани экспертизаи давлатии судии шахси воқеӣ

1. Экспертизаи давлатии судии шахси воқеӣ метавонад ба таври ихтиёрӣ ё маҷбурӣ гузаронида шавад.

2. Агар экспертизаи давлатии судӣ ба таври ихтиёрӣ гузаронида шавад, ба муассисаи экспертизаи давлатии судӣ бояд розигии хаттии шахсе дода шавад, ки нисбати вай экспертизаи давлатии судӣ гузаронида мешавад.

3. Агар шахсе, ки нисбати вай экспертизаи давлатии судӣ таъин карда шудааст, ба синни 16 солагӣ нарасида бошад ва ё аз тарафи суд ғайри қобили амал дониста шуда бошад, барои гузаронидани экспертизаи давлатии судӣ розигии хаттиро намояндаи қонунии ин шахс медиҳад.

4. Доираи шахсонро, ки ба экспертизаи давлатии судӣ ба таври маҷбурӣ равона карда шуда метавонанд, қонунгузори мурофиавии Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян менамояд. Агар дар қонунгузори мурофиавии Ҷумҳурии Тоҷикистон имконпазирии ба экспертизаи давлатии судӣ маҷбуран равона кардани шахс дастури мустақим набошад, муассисаи экспертизаи давлатии судӣ ҳуқуқ надорад, ки нисбати ин шахс экспертизаи давлатии судиро ба таври маҷбурӣ гузаронад.

Моддаи 33. Асосҳо ва тартиби дар беморхона ҷой додани шахс

1. Агар ҳангоми таъин ё гузаронидани экспертизаи давлатии судии тиббӣ ё экспертизаи давлатии судии равонпизишкӣ зарурияти хобонидани шахс дар беморхона ба миён ояд, шахс дар беморхонаи дахлдор дар асоси қарор ё таъинот дар бораи таъин кардани экспертизаи давлатии судӣ ҷой дода мешавад. Тартиби дар беморхона ҷой додани шахсро қонунгузори мурофиавии Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян менамояд.

2. Шахсоне, ки дар ҳабсанд, барои гузаронидани экспертизаи давлатии судӣ дар беморхонаҳое ҷой дода мешаванд, ки махсус барои нигоҳ доштани шахсони мазкур мувофиқ карда шудаанд.

3. Барои гузаронидани экспертизаи давлатии судии равонши-зишкӣ шахс дар беморхонаи равонпизишкӣ танҳо дар асоси таъиноти суд, қарори судя, прокурор, инчунин қарори муфаттиш, мақоми таҳқиқ бо розигии прокурор ҷойгир карда мешавад. Беморхонаҳои равонпизишкӣ барои дар онҳо ҷойгир кардани шахсоне, ки дар ҳабс мебошанд ё барои дар онҳо ҷойгир кардани шахсони дар ҳабс набуда таъин карда мешавад.

4. Мақом ё шахсе, ки экспертизаи давлатии судиро таъин кардааст ва шахсро дар беморхона ба таври маҷбурӣ ҷойгир кардааст, вазифадор аст дар давоми 24 соат дар ин бора ба яке аз аъзои оилаи шахси ҷойгиркардашуда, хешу табори ӯ ё бо дастури вай ба дигар шахсон ва дар сурати набудани шахсони мазкур, ба мақоми корҳои дохилии ҷои зисти шахси мазкур хабар диҳад.

Моддаи 34. Мӯҳлатҳои дар беморхона будани шахс

1. Шахс дар беморхона барои гузаронидани экспертизаи давлатии судӣ ба мӯҳлати то 30 рӯз метавонад ҷойгир карда шавад.

2. Дар сурати зарурат бо дархости асосноки коршиноси судӣ ё комиссияи коршиносони судӣ мӯҳлати дар беморхона будани шахс бо таъиноти суд, қарори судя, прокурор, инчунин муфаттиш ва таҳқиқкунанда бо розигии прокурор дароз карда мешавад.

3. Дархости коршиноси судӣ ё комиссияи коршиносони судӣ дар бораи дароз кардани мӯҳлати дар беморхона нигоҳ доштани шахс бояд ба суд (судя), прокурор, муфаттиш, таҳқиқкунандае, ки парванда дар истеҳсолоти ӯ мебошад, на дертар аз 10 шабонарӯз пеш аз тамом шудани мӯҳлати муқарраркардаи нигоҳдорӣ пешниҳод гардад.

4. Суд (судя), прокурор, муфаттиш ва таҳқиқкунанда дар мӯҳлати 3 шабонарӯз аз рӯзи гирифтани дархост қарори дахлдор қабул менамояд ва оид ба он коршиноси судӣ ё комиссияи коршиносони судиро хабар медиҳад.

5. Дар сурати аз тарафи суд (судя), прокурор, муфаттиш, таҳқиқкунанда рад кардани дароз намудани мӯҳлати дар беморхона будани шахс, вай аз он ҷо фавран озод карда мешавад.

6. Роҳбари беморхона дар бораи таъиноти суд (судя), қарори прокурор, муфаттиш, таҳқиқкунанда оид ба дароз кардани мӯҳлат ба шахсе, ки дар беморхонаи зикршуда мебошад, хабар медиҳад.

7. Дар мавридҳои истисноӣ бо ҳуди ҳамон тартиб дарозкунии такрорӣ мӯҳлати дар беморхона будани шахс мумкин аст. Зимнан мӯҳлати умумии дар беморхона будани шахс ҳангоми гузаронидани як экспертизаи давлатии судӣ аз 90 шабонарӯз зиёд шуда наметавонад.

8. Барои вайрон кардани мӯҳлати дар беморхона нигоҳ доштани шахс, ки ҳамин модда муқаррар кардааст, шахс, ҳимоятгар, намояндаи қонунӣ ё дигар намояндагони вай, ки ба иштирок дар парванда роҳ дода шудаанд, инчунин роҳбари беморхона бо тартиби пешбиникардаи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон шикоят карда метавонанд.

Моддаи 35. Ҳифзи ҳуқуқ ва манфиатҳои қонунии шахси воқеие, ки нисбати ӯ экспертизаи давлатии судӣ гузаронида мешавад

1. Ҳангоми гузаронидани экспертизаи давлатии судӣ манъ аст:

1) маҳдуд кардани ҳуқуқ, фиреб додан, ба қор бурдани зӯрӣ, таҳдид ва дигар чораҳои ғайриқонунӣ бо мақсади гирифтани маълумот аз шахси воқеие, ки нисбати ӯ экспертизаи давлатии судӣ гузаронида мешавад;

2) озмудани воситаҳои нави доруворӣ, тарзу усулҳои тадқиқот, пешгирӣ ва муолиҷаи бемориҳо, инчунин гузаронидани тадқиқоти таҷрибавии биотиббӣ ва ба сифати объект истифода кардани шахси воқеие, ки нисбати вай экспертизаи давлатии судӣ гузаронида мешавад.

2. Шахси воқеие, ки нисбати ӯ экспертизаи давлатии судӣ гузаронида мешавад, ҳуқуқ дорад ба қоршиноси судӣ шарҳу эзоҳе диҳад, ки он ба мавзӯи ҳамин экспертизаи давлатии судӣ мансуб мебошад.

3. Қоршиноси судӣ дар хусуси маълумотҳои гирифтааш аз шахси воқеие, ки нисбати ӯ экспертизаи давлатии судӣ гузаронида шудааст ва ба мавзӯи ҳамин экспертизаи давлатии судӣ мансубият надорад, қорсиш қарда намешавад.

4. Воҳӯрии шахси дар беморхона қойдодашуда бо ҳимоятгар, намояндаи қонунӣ ё дигар намояндагони ӯ, ки ба иштирок дар парванда роҳ дода шудаанд, дар шароите ташкил қарда мешавад, ки имқонияти аз тарафи шахси сеюм гирифтани маълумотро истисно менамояд.

5. Ба шахси дар беморхона қойдодашуда бояд имқонияти воқеии пешниҳод қардани арзу шикоятҳо ва дархостҳо дода шавад. Шикоятҳое, ки мувофиқи қонунгузории муқофиавии Қумҳурии Тоҷикистон аз тарафи шахси дар беморхона қойгиргардида пешниҳод шудаанд, набояд тафтиш шаванд ва дар давоми 24 соат ба шахсе, ки ба суроғи ӯ навишта шудааст, қористода шавад.

6. Шахсоне, ки дар ҳабс нигоҳ дошта намешаванд, ҳуқуқ дорад қуброни хароҷоти бо гузаронидани экспертизаи давлатии судӣ алоқамандро дар асос ва бо тартиби пешбиниқардаи қонунгузории Қумҳурии Тоҷикистон талаб намоянд.

Моддаи 36. Шартҳои гузаронидани экспертизаи давлатии судӣ нисбати шахсоне, ки дар ҳабс ва дар беморхонаҳои равонқизишқӣ нигоҳ дошта намешаванд

1. Экспертизаи давлатии судии равонқизишқӣ нисбати шахсоне, ки дар ҳабс нигоҳ дошта намешаванд, дар беморхонаҳои равонқизишқии дорои баҳши экспертизаи судӣ ва дар дигар беморхонаҳои равонқизишқӣ гузаронида мешавад. Дар беморхонаҳои мазқур қойгир қардани шахсоне, ки дар ҳабс нигоҳ дошта мешаванд, мүмқин нест.

2. Дар дигар беморхонаҳои равонқизишқӣ қойгир қардани шахсоне, ки дар ҳабс нигоҳ дошта намешаванд, гузаронидани экспертизаи давлатии судиро набояд душвор қардонад.

3. Шахсоне, ки дар ҳабс нигоҳ дошта намешаванд, дар давраи гузаронидани экспертизаи давлатии судии равонқизишқӣ аз ҳуқуқҳои беморони беморхонаҳои равонқизишқӣ, ки қонунгузории Қумҳурии Тоҷикистон дар бораи нигоҳдорӣи тандурустӣ муқаррар қардааст, истифода меқунанд.

4. Агар ҳангоми гузаронидани экспертизаи давлатии судии тиббӣ ё судии равонқизишқӣ зарурати мушоҳида ба хобонидани шахс пайдо шавад, суд, проқурор, инчунин муфаттиш, таҳқиққунанда бо розигии проқурор шахсро дар муассисаи тиббии дахлдор қойгир меқунад ва оид ба ин дар қарори таъин қардани экспертизаи давлатии судӣ нишон дода мешавад.

5. Шахсе, ки дар ҳабс нигоҳ дошта намешавад, дар муассисаи муолиҷавию равонқизишқӣ бо розигии проқурор ё муовини ӯ, ё бо таъиноти суд қойгир қарда мешавад.

6. Дар ҳолати аз тарафи шахси дар ҳабс нигоҳ доштанашиаванда ва ба иллати вазнини рӯҳӣ қорифтор набуда қардани амалиётҳои ба ҳаёт ва саломатии атрофиён таҳдидқунанда ё қори беморхонаҳои равонқизишқиро қиддан вайронқунанда маъмурияти беморхона дар ин бора ба мақоми қорҳои дохилии маҳалли қойгиршавӣ фавран ҳабар медиҳад, ки он бояд нисбати вайронқунанда чораҳое андешад, ки онҳо ба қатъ қардани амалиётҳои мазқур равона қарда шуда бошанд.

Моддаи 37. Шароити гузаронидани экспертизаи давлатии судӣ нисбати шахсоне, ки дар беморхонаҳои равонқизишқӣ дар ҳабс нигоҳ дошта мешаванд

1. Экспертизаи давлатии судии равонқизишқӣ нисбати шахсоне, ки дар ҳабс нигоҳ дошта мешаванд, дар беморхонаҳои равонқизишқӣ, ки барои дар онҳо қойгир қардани шахсони мазқур таъин

карда шудаанд, гузаронида мешавад.

2. Таъмини амният ва посбонии беморхонаҳои мазкурро мақо-моте ба амал мебароранд, ки ба зиммаи онҳо таъмини амният ва посбонии ҷойҳои дар ҳабс нигоҳ доштан гузошта шудааст.

3. Ба шахсони дар ҳабс нигоҳ дошташаванда, ки дар беморхонаҳои дар қисми якуми ҳамин модда пешбинишуда ҷойгир карда шудаанд, меъёрҳои Кодекси муурофиявии ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон татбиқ мегарданд. Зимнан меъёрҳои, ки ба кор бурдани чораҳои чазо ва ҷавобгарии моддии шахсони мазкурро пешбинӣ менамоянд, инчунин асосҳои *истифода бурдани силоҳ нисбат* ба шахсоне дахл надорад, ки онҳо дорои аломатҳои ошкорои иллати вазнини рӯҳӣ мебошанд. **(ҚҶТ аз 27.11.14с., №1144)**

4. Тартиби амалиёти ҳамкориҳои шахсоне, ки амният ва посбонии беморхонаҳои дар қисми якуми ҳамин модда пешбинишударо таъмин менамоянд, бо кормандони тиббии беморхонаҳои мазкур якҷоя аз тарафи *Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон*, Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Вазорати адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян карда мешавад. **(ҚҶТ аз 27.11.14с., №1144)**

Моддаи 38. Маҳдудият дар татбиқи тарзу усулҳои тадқиқот ҳангоми гузаронидани экспертизаи давлатии судии шахси воқеӣ

1. Ҳангоми гузаронидани экспертизаи давлатии судии шахси воқеӣ ба кор бурдани тарзу усулҳои тадқиқот, ки бо расонидани ҳисси дарди саҳт алоқаманданд, ё ба саломатии шахс таъсири манфӣ расонида метавонанд, тарзу усулҳои ҷарроҳӣ, инчунин тарзу усулҳои истифодашон дар амалияи ҳифзи саломатӣ бо қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон манъ карда шудааст, мумкин нест.

2. Шахсе, ки нисбати ӯ экспертизаи давлатии судӣ гузаронида мешавад, бояд дар шакли барои ӯ дастрас дар бораи он тарзу усулҳои тадқиқот, ки нисбати ӯ ба кор бурда мешаванд, аз он ҷумла тарзу усулҳои алтернативӣ дар бораи эҳтимолияти дарднокӣ ва ҳолатҳои иловагӣ огоҳ карда шавад. Ахбори мазкур инчунин ба шахсе, ки ба намояндаи қонунии шахси таҳти экспертизаи давлатии судӣ қарордошта дарҳости дахлдорро изҳор кардааст, расонида мешавад.

3. Расонидани ёрии тиббӣ ба шахсе, ки нисбати ӯ экспертизаи давлатии судӣ гузаронида мешавад, танҳо дар асос ва бо тартиби пешбиниқардаи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи ҳифзи сиҳати аҳоли амалӣ карда мешавад.

4. Ҳангоми гузаронидани экспертизаи давлатии судии шахси воқеӣ дар муассисаи тиббӣ аз онҳо намунаҳо гирифта мешаванд, ки онҳо барои гузаронидани экспертиза заруранд ва дар ин бора дар хулосаи қоршиноси судӣ нишон дода мешавад. Намунаҳоро духтур ё дигар мутахассис дар ҳузури ду қорқуни тиббии ҳамин муассисаи тиббӣ мегирад. Аз шахсоне, ки ба таври ихтиёрӣ барои экспертизаи давлатии судӣ равон карда шудаанд, маҷбуран гирифтани намунаҳо манъ аст.

Моддаи 39. Ҳозир будани иштирокчиёни муурофия ҳангоми гузаронидани экспертизаи давлатии судии шахси воқеӣ

1. Ҳангоми гузаронидани экспертизаи давлатии судии шахси воқеӣ он иштирокчиёни муурофия ҳозир буда метавонанд, ки ба онҳо ин гуна ҳуқуқро қонунгузориҳои муурофиявии Ҷумҳурии Тоҷикистон додааст. Ҳозир будани дигар иштирокчиёни муурофия бо иҷозати мақом ё шахсе, ки экспертизаи давлатии судиро таъин кардааст ва шахсе, ки нисбати вай экспертизаи давлатии судӣ гузаронида мешавад ё намояндаи қонунии ӯ роҳ дода мешавад.

2. Ҳангоми гузаронидани экспертиза, ки дар рафти он бараҳна қардани шахсе сурат мегирад, ки нисбати ӯ экспертизаи давлатии судӣ гузаронида мешавад, танҳо шахсони ҳамчинс иштирок карда метавонанд. Маҳдудиятҳои мазкур ба духтурон ва дигар қорқунони тиббие, ки дар гузаронидани экспертизаи номбаршуда иштирок меқунанд, дахл надорад.

БОБИ 6.

ТАЪМИНОТИ МОЛИЯВӢ ВА МОДДИИ ФАЪОЛИЯТИ ЭКСПЕРТИЗАИ ДАВЛАТИИ СУДӢ

Моддаи 40. Маблағгузориҳои муассисаҳои экспертизаи давлатии судӣ

1. Маблағгузориҳои муассисаҳои экспертизаи давлатии судӣ аз ҳисоби маблағҳои бҷуҷети давлатӣ, инчунин аз ҳисоби шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ, ки музди гузаронидани экспертизаҳои судӣ, тадқиқоти илмӣ

ва дигар корҳои бо онҳо алоқамандро пардохт менамоянд, сурат мегирад. Тартиби пардохти маблағро аз ҳисоби шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян мекунад.

2. Пардохти музди экспертизаи давлатии судии парвандаҳои гражданий, *оилавӣ ва иқтисодӣ* аз ҳисоби тарафе сурат мегирад, ки экспертиза бо талаби он гузаронида мешавад, оид ба ин дар қарор ё таъинот дар бораи таъини экспертизаи давлатии судӣ нишон дода мешавад. (ҚҶТ аз 16.04.12с., №804)

3. Маблағи хароҷоти гузаронидани экспертизаи давлатии судии парвандаҳои *ҷиноятӣ ва маъмурӣ* аз ҳисоби буҷети давлатӣ пардохт карда мешавад. (ҚҶТ аз 16.04.12с., №804)

Моддаи 41. Таъминоти моддии фаъолияти коршиноси судӣ

Пардохти музди меҳнат, ҳавасмандгардонӣ ва таъминоти дигари моддии коршиноси судӣ мувофиқи муқаррароти санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон амалӣ карда мешавад.

БОБИ 7.

ҲАМКОРИИ БАЙНАЛМИЛАЛӢ ДАР СОҲАИ ФАЪОЛИЯТИ ЭКСПЕРТИЗАИ ДАВЛАТИИ СУДӢ

Моддаи 42. Гузаронидани экспертизаи давлатии судӣ бо хоҳиши мақомоти салоҳиятноки дигар давлатҳо

Тартиби гузаронидани экспертизаи давлатии судиро бо хоҳиши мақомоти салоҳиятноки дигар давлатҳо қонунгузории мурофиавӣ ва санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ эътирофнамудаи Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинӣ менамоянд.

Моддаи 43. Ҷалб намудани мутахассисони дигар давлатҳо барои якҷоя гузаронидани экспертизаҳои давлатии судӣ

Роҳбари муассисаи экспертизаи давлатии судӣ дар ҳолатҳои зарурӣ ҳуқуқ дорад бо розигии шахс ё мақома, ки экспертизаи давлатии судиро таъин мекунад, ба ҳайати комиссияи экспертиза мутахассисони ихтисосманди дигар давлатҳоро дохил намояд. Ин гуна комиссияҳои муштарак экспертизаҳои давлатии судиро мувофиқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон мегузаронанд.

Моддаи 44. Ҳамкории байналмилалӣ илмӣ дар соҳаи фаъолияти экспертизаи давлатии судӣ

Муассисаҳои экспертизаи давлатии судии Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳуқуқ доранд бо муассисаҳои экспертизаи давлатии судӣ ва криминалистии дигар давлатҳо робитаҳои байналмилалӣ илмӣ муқаррар намоянд, конференсияҳо, симпозиумҳо ва семинарҳои якҷояи илмӣ гузаронанд, бо таҷриба, иттилооти илмӣ ва нашрияҳои ҷопӣ мубодила намоянд ва дар соҳаи экспертизаи судӣ ва криминалистӣ нашрияҳои муштарак созмон диҳанд.

БОБИ 8.

МУҚАРРАРОТИ ХОТИМАВӢ

Моддаи 45. Ҷавобгарӣ барои вайрон кардани Қонуни мазкур

Шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ барои вайрон кардани Қонуни мазкур бо тартиби муқарраркардаи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҷавобгарӣ кашида мешаванд.

Моддаи 46. Мавриди амал қарор додани Қонуни мазкур

Қонуни мазкур пас аз интишори расмӣ мавриди амал қарор дода шавад.

Президенти
Ҷумҳурии Тоҷикистон

Э.Раҳмонов

ш. Душанбе, 25 июли соли 2005

№ 102